

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN

.....&.....

NGUYỄN THỊ THU TRANG

**SỰ NGHIỆP BIÊN KHẢO, TRƯỚC THUẬT
CỦA ĐÔNG CHÂU NGUYỄN HỮU TIẾN**

(Khảo sát qua tờ Nam Phong tạp chí)

LUẬN VĂN THẠC SĨ VĂN HỌC

Hà Nội – 2015

ĐẠI HỌC QUỐC GIA HÀ NỘI
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC XÃ HỘI VÀ NHÂN VĂN
.....&.....

NGUYỄN THỊ THU TRANG

**SỰ NGHIỆP BIÊN KHẢO, TRƯỚC THUẬT
CỦA ĐÔNG CHÂU NGUYỄN HỮU TIẾN**
(Khảo sát qua tờ Nam Phong tạp chí)

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60 22 01 21

LUẬN VĂN THẠC SĨ VĂN HỌC

Người hướng dẫn: GS.TS.Trần Ngọc Vương

Hà Nội – 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là trung thực, minh bạch và chưa được ai công bố trong bất cứ công trình nào khác

Hà Nội, ngày 15 tháng 1 năm 2016

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Thu Trang

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin được gửi lời cảm ơn tới các thầy, cô Khoa Văn học, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn, Đại học Quốc gia Hà Nội đã nhiệt tình giảng dạy và giúp đỡ tôi trong thời gian học tập và nghiên cứu tại khoa.

Tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành, lòng biết ơn sâu sắc nhất đến **GS. TS Trần Ngọc Vương**, người đã truyền nhiệt huyết nghiên cứu, tận tình hướng dẫn, chỉ dạy, giúp đỡ và tạo mọi điều kiện thuận lợi cho tôi trong quá trình thực hiện đề tài này.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, ngày 15 tháng 1 năm 2016

Tác giả luận văn

Nguyễn Thị Thu Trang

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề	2
3. Mục đích nghiên cứu	Error! Bookmark not defined.
4. Phạm vi nghiên cứu	Error! Bookmark not defined.
5. Phương pháp nghiên cứu	Error! Bookmark not defined.
6. Cấu trúc của luận văn	Error! Bookmark not defined.
NỘI DUNG	Error! Bookmark not defined.
Chương 1. ĐỘI NGŨ TÁC GIẢ TRÊN NAM PHONG TẠP CHÍ ...	Error!
Bookmark not defined.	
1.1. Những tác giả tiêu biểu của phái cựu học	Error! Bookmark not
defined.	
1.2. Những tác giả tiêu biểu của phái tân học	Error! Bookmark not
defined.	
Chương 2. SỰ NGHIỆP VĂN CHƯƠNG CỦA NGUYỄN HỮU TIẾN	
.....	Error! Bookmark not defined.
2.1. Nhà nho Nguyễn Hữu Tiến và nghề báo	Error! Bookmark not
defined.	
2.1.1. Con đường đến với nghề báo	Error! Bookmark not defined.

2.1.2. Nguyễn Hữu Tiên với chuyên mục “Tồn cổ lục” trên Nam Phong tạp chí.....	Error! Bookmark not defined.
2.2. Các công trình biên khảo của Nguyễn Hữu Tiên.....	Error! Bookmark not defined.
2.3. Nguyễn Hữu Tiên và công việc dịch thuật.....	Error! Bookmark not defined.
2.4. Sáng tác của Nguyễn Hữu Tiên	Error! Bookmark not defined.
Tiểu kết chương 2.....	Error! Bookmark not defined.
Chương 3. ĐÓNG GÓP CỦA ĐÔNG CHÂU NGUYỄN HỮU TIÊN CHO BÁO CHÍ VÀ VĂN CHƯƠNG ĐẦU THẾ KỶ XX.....	
3.1. Vai trò của “Nhà báo” Đông Châu	Error! Bookmark not defined.
3.2. Đóng góp của Nguyễn Hữu Tiên cho văn chương giai đoạn giao thời	Error! Bookmark not defined.
Tiểu kết chương 3.....	Error! Bookmark not defined.
KẾT LUẬN.....	Error! Bookmark not defined.
TÀI LIỆU THAM KHẢO	4
PHỤ LỤC	8

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Trong khoảng thời gian chuyển giao cũ mới đầu thế kỉ XX, Nguyễn Hữu Tiên (biệt hiệu Đông Châu) cùng Nguyễn Đỗ Mục, Phan Kế Bính, Nguyễn Bá Học... là những nhà Nho cuối mùa, những con người xuất thân từ cựu học không thể thành danh với sự nghiệp khoa bảng cũng không cam chịu cúi đầu làm nô bộc cho chế độ. Báo chí đối với họ đã trở thành sự nghiệp của cả cuộc đời. “Chính họ sẽ là những người tiên hành “tổng kiểm kê văn học truyền thống trên báo chí”, hoạt động tích cực trong địa hạt biên khảo, dịch thuật.” [19, 146].

Tên tuổi của Nguyễn Hữu Tiên gắn liền với các công trình biên khảo, dịch thuật. Đặc biệt sự nghiệp của ông cũng đáng chú ý ở chỗ gắn liền với hoạt động báo chí thời kì đó, đây cũng là công việc Nguyễn Hữu Tiên dành gần như trọn vẹn quãng thời gian hoạt động chữ nghĩa của cuộc đời mình. Ông làm biên tập cho *Nam phong tạp chí*, là người chuyên về dịch thuật các sách chữ Hán ra Việt văn và là người ở lại với *Nam phong* tới giờ phút cuối cùng, chứng kiến toàn bộ đời sống, sự phát triển và lụi tàn của tạp chí này. Chính vì vậy vai trò của ông với *Nam phong tạp chí* là vô cùng quan trọng.

Đầu thế kỷ XX ở Việt Nam có sự giao thoa Âu – Á, Đông – Tây do công cuộc cai trị của thực dân. Do đó sự va chạm giữa các nền văn minh đương nhiên xảy ra. Trong khung cảnh ấy nền văn chương học thuật truyền thống có vai trò ra sao, được vận dụng và tác động như thế nào trong chủ định, chủ trương “giao hòa” đó? Thông qua Đông Châu Nguyễn Hữu Tiên chúng tôi muốn tìm một cách trả lời cho vấn đề trên.

Mặc dù công lao của Nguyễn Hữu Tiên đối với *Nam phong tạp chí* nói riêng và văn chương Việt Nam nói chung đầu thế kỷ XX không nhỏ nhưng những công trình, bài viết về ông lại khá ít ỏi. Ông mới được đề cập sơ lược

qua các công trình nghiên cứu về văn học Việt Nam đầu thế kỷ XX, được nhắc đến chủ yếu để điểm danh trong danh sách các nhà nho thuộc phái cựu học chuyển sang làm báo chứ chưa được nghiên cứu dưới góc độ như một tác giả độc lập. Vì vậy với đề tài *Sự nghiệp biên khảo, trước thuật của Đông Châu Nguyễn Hữu Tiến (khảo sát qua Nam phong tạp chí)* người viết muốn tìm hiểu những đóng góp của tác giả này cho *Nam Phong* nói riêng và nền văn học quốc ngữ Việt Nam giai đoạn giao thời nói chung.

2. Lịch sử vấn đề

Như trên đã đề cập, cho đến nay những công trình nghiên cứu, tìm hiểu về Nguyễn Hữu Tiến còn nhiều hạn chế. Ở các cuốn *Nhà văn hiện đại* (1998), *Quá trình hiện đại hóa văn học Việt Nam 1900 – 1945* (2000), *Văn học Việt Nam 1900 – 1945* (2003), *Văn học Việt Nam thế kỷ XX* (2004)... Nguyễn Hữu Tiến được đề cập tới ít nhiều với tư cách là nhà văn thuộc phái cựu học hoặc với vai trò là biên tập viên tích cực cho tạp chí *Nam Phong*. Tiến sĩ Phạm Xuân Thạch trong bài viết *Báo chí và quá trình hiện đại hóa văn học Việt Nam* (2000) đã đánh giá rất cao về Đông Châu Nguyễn Hữu Tiến khi tổng quan về văn học Quốc ngữ trên báo chí ba mươi năm đầu thế kỷ XX. Nhà nghiên cứu cho rằng Nguyễn Hữu Tiến đã cùng các nhà nho khác như Nguyễn Văn Ngọc, Phan Kế Bính, Nguyễn Đỗ Mục, Phan Khôi... tiến hành cuộc tổng duyệt văn chương truyền thống và bảo tồn bằng cách chuyển dịch sang chữ Quốc ngữ, Phạm Xuân Thạch viết “Tuy nhiên đáng chú ý hơn cả là hoạt động dịch thuật của *Nam Phong tạp chí*. Ra đời vào tháng 7/ 1917, xuất bản mỗi tháng một số bằng hai thứ chữ Quốc ngữ và Hán tự, tờ tạp chí đã có một chương trình cụ thể trong việc bảo tồn văn chương truyền thống. Dưới sự lãnh đạo của Phạm Quỳnh *Nam Phong tạp chí* đã thu hút được sự tham gia của đông đảo các nhà Nho mà tiên phong phải kể đến Nguyễn Trọng Thuật, Nguyễn Hữu Tiến... Đồng thời nhiều tác phẩm văn chương Trung Đại đã

được dịch sang chữ Quốc ngữ, mà trong đó ngoài thơ còn có cả những tác phẩm văn xuôi nghệ thuật quan trọng như *Thượng kinh ký sự* (do Nguyễn Trọng Thuật dịch năm 1923) hay *Vũ Trung tùy bút* (do Nguyễn Hữu Tiên dịch năm 1927). Có thể nói công cuộc bảo tồn vốn cổ được tiến hành trên *Nam phong tạp chí* có hệ thống và hiệu quả hơn so với *Đông Dương tạp chí*. Và trên phương diện này công lao của tờ tạp chí với Quốc văn không phải là nhỏ”. [22, 154]. Trong bài viết của mình nhà nghiên cứu đánh giá Nguyễn Hữu Tiên là nhà dịch thuật và biên khảo xuất sắc.

Trên báo *Văn nghệ* Hoàng Yên Lưu có bài viết “Nguyễn Hữu Tiên và việc bảo tồn văn hóa cổ”. Tác giả nhận định “Nguyễn Hữu Tiên được coi là cây bút uy tín và nhiệt tâm, bền lòng dùng ngòi bút bảo tồn tinh hoa văn học và văn hóa cũ trước trào lưu văn hóa Tây phương du nhập ào ạt vào đất nước ta những năm đầu thế kỷ XX”. Trong bài viết của mình Hoàng Yên Lưu ghi nhận những đóng góp của Nguyễn Hữu Tiên cho công việc biên khảo, dịch thuật trên *Nam Phong* và đánh giá Đông Châu đã dành trọn cuộc đời, nhiệt tình trong việc xây dựng chữ Quốc ngữ và văn học chữ Quốc ngữ.

Vũ Ngọc Phan trong *Nhà văn hiện đại* đã viết những dòng chân xác “Ông là nhà văn cho chúng ta biết về tư tưởng học thuật nước Tàu nhiều hơn cả những nhà văn lớp cũ. Những bài khảo cứu biên tập và dịch thuật của ông đăng rất đều trên tạp chí *Nam Phong* đều là những bài về lịch sử, về phong tục, về văn minh, luân lý và tôn giáo, văn chương nước Tàu; Ông lại nghiên cứu và dịch thuật rất công phu riêng về học thuyết Khổng Mạnh và các bực danh nho Trung Hoa trong các tác phẩm *Mạnh Tử quốc văn giải thích*, *Lịch sử sự nghiệp Tư Mã Quang*, *Gương đức dục của Lương Khải Siêu*... Những bài biên tập và dịch thuật của Nguyễn Hữu Tiên thật rất nhiều và rất công phu; nếu những bài ấy thu gom lại, sẽ là những bộ sách giáo khoa có giá trị về văn minh học thuật Đông Phương. Trong lúc Hán học tàn cục này những sách

của ông lại càng quý lắm, vì chỉ trong vài mươi năm nữa là không có người làm nổi những việc ông đã làm”.

Trong mục lục phân tích *Nam Phong* học giả Nguyễn Khắc Xuyên cũng có cùng nhận xét vai trò quan trọng của Nguyễn Hữu Tiến: “Như các nhà khảo cứu văn học Việt Nam đã nhận xét về Đông Châu, nếu với nền Pháp văn thịnh hành ở nước ta, người ta ít chú trọng tới những bài giới thiệu thái tây của Phạm Quỳnh, thì với nền Hán học suy vong, người ta càng cần đến những bài dịch thuật và khảo cứu về học thuật và tư tưởng nước Tàu. Phải chăng đó là khía cạnh có thể trường tồn của Nguyễn Hữu Tiến”. Như vậy nhà nghiên cứu Nguyễn Khắc Xuyên đã cho chúng ta thấy vai trò quan trọng của Đông Châu trên *Nam Phong* khi hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ “Điều hòa tân cựu, thổ nạp Á – Âu” Phạm Quỳnh đã đề ra khi thành lập *Nam Phong*.

Trong luận văn *Sự hình thành và phát triển của một số thể văn xuôi quốc ngữ trên Nam phong tạp chí* của Nguyễn Thị Hồng Nhung thì Đông Châu được tác giả điếm qua với tư cách là một trong những tác giả nhiệt tình, tích cực nhất của tờ tạp chí này.

Tóm lại, những nghiên cứu, tìm hiểu của các nhà nghiên cứu về Nguyễn Hữu Tiến là những phục dựng ban đầu chân dung một trí thức cựu học còn rất sơ lược. Chính vì thế mà một số đóng góp của ông cho văn học dân tộc vẫn còn có thể và cần phải tìm hiểu kỹ hơn, đặc biệt là việc tìm hiểu sự nghiệp báo chí của ông. Chính vì vậy chúng tôi chọn nghiên cứu đề tài “Sự nghiệp biên khảo, trước thuật của Đông Châu Nguyễn Hữu Tiến” nghiên cứu để làm sang tỏ hơn về nhà báo Đông Châu và những đóng góp của ông cho báo chí và văn chương giai đoạn giao thời.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vũ Tuấn Anh (2001), *Văn học Việt Nam hiện đại: nhận thức và thẩm định*. NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.

2. Lại Nguyên Ân (1998), *Đọc lại người trước, đọc lại người xưa – các thể tài chức năng trước thuật và sáng tác nghệ thuật ở văn học trung đại Việt Nam*. NXB Hội nhà văn, Hà Nội.
3. Lại Nguyên Ân (1999), *150 thuật ngữ văn học*. NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.
4. Lại Nguyên Ân, Bùi Trọng Cường (1997), *Từ điển văn hóa Việt Nam*. NXB Giáo dục, Hà Nội.
5. Vũ Bằng (2010), *Bốn mươi năm nói láo*, NXB Văn hóa Sài Gòn, Thành phố Hồ Chí Minh.
6. Nguyễn Đình Chú (1990), *Công trình tác giả Việt Nam*, tập I, NXB Giáo dục, Hà Nội.
7. Nguyễn Đình Chú (1991), *Về giai đoạn văn học Việt Nam đầu thế kỉ XX, tài liệu bồi dưỡng môn văn học lớp 11*, Vụ giáo viên, Hà Nội.
8. Đinh Trí Dũng (2005), “Từ những ảnh hưởng của thể loại truyện Nôm đến những cách tân theo hướng hiện đại của tiểu thuyết Hồ Biểu Chánh ở thời kỳ đầu”, *Tạp chí văn học* (7), Tr. 40 - 44
9. Phan Cự Đệ (chủ biên) (2004), *Văn học Việt Nam thế kỷ XX*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
10. Biện Minh Điền (2003), “Vai trò của báo chí trong sự phát triển văn hóa dân tộc đầu thế kỷ XX”, *Tạp chí văn học* (4), Tr. 81 - 90
11. Hà Minh Đức (1998), *Lý luận văn học*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
12. Hà Minh Đức (2000), “Truyện ngắn Việt Nam nửa đầu thế kỷ XX”, *Tạp chí văn học* (12), Tr. 3 - 6
13. Bằng Giang (1974), *Mảnh vụn văn học sử*, NXB Chân Lưu, Sài Gòn.
14. Dương Quảng Hàm (2002), *Việt Nam văn học sử yếu*. NXB Hội nhà văn, Hà Nội.

15. Lê Thị Đức Hạnh (2001), “Báo chí với văn học giai đoạn 1932 – 1945”, *Tạp chí văn học* (12), Tr. 16 - 22
16. Nguyễn Đình Hảo (2000), *Tạp chí Nam Phong trong tiến trình phát triển nền quốc văn mới đầu thế kỉ XX (1900 – 1930)*. Tóm tắt luận án tiến sĩ văn học, trường Đại học Sư phạm thành phố Hồ Chí Minh.
17. Nguyễn Phạm Hùng (2001), *Văn học Việt Nam từ thế kỉ X đến thế kỉ XX*. NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.
18. Nguyễn Phạm Hùng (2001), *Trên hành trình văn học trung đại*. NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.
19. Đỗ Quang Hưng (chủ biên) (1998), *Lịch sử báo chí Việt Nam 1865 – 1945*. NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.
20. Trần Đình Hượu (1995). *Nho giáo và văn học Việt Nam trung cận đại*. NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
21. Trần Đình Hượu - Lê Trí Dũng (1996), *Văn học Việt Nam giai đoạn giao thời*. NXB Giáo dục, Hà Nội.
22. Mã Giang Lân (chủ biên) (2000), *Quá trình hiện đại hóa văn học Việt Nam 1900 - 1945*. NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.
23. Phong Lê (2001), “Phác thảo buổi đầu văn xuôi quốc ngữ”, *Tạp chí văn học* (11), Tr. 15 – 31
24. Phong Lê (2002), “Thời kỳ 1900 – 1932 và cuộc chuyển giao từ văn học trung đại sang văn học hiện đại”, *Tạp chí Văn học* (8), Tr. 3 – 6
25. Nguyễn Lộc (1997), *Văn học Việt Nam nửa cuối thế kỉ XVIII đến hết thế kỉ XIX*. NXB Giáo dục, Hà Nội.
26. Phạm Thị Ngoạn (1993), *Tìm hiểu tạp chí Nam Phong 1917 – 1934*, Luận án tiến sĩ, nguyên tác Pháp văn đã đăng trong tập Kỷ yếu đệ nhị và đệ tam cá nguyệt 1973 của Hội nghiên cứu các vấn đề Đông Dương, bản dịch của Phạm Trọng Nhân, Ý Việt, Sài Gòn.

27. Phạm Thế Ngũ (1963), *Việt Nam văn học sử giản ước tân biên*, tập 3. NXB Trình bày, Sài Gòn.
28. Vũ Ngọc Phan (1998), *Nhà văn hiện đại*. NXB Văn học, Hà Nội.
29. Lê Văn Siêu (2006), *Văn học sử Việt Nam*. NXB Văn học, Hà Nội.
30. Trần Đình Sử, Phương Lưu, Nguyễn Xuân Nam (1987), *Lý luận văn học*, tập 2. NXB Giáo dục, Hà Nội.
31. Bùi Duy Tân (2001), *Khảo và luận một số thể loại tác gia – tác phẩm văn học trung đại Việt Nam*, tập 2, NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.
32. Nguyễn Minh Tấn (chủ biên) (1988), *Từ trong di sản*. NXB Tác phẩm mới, Hà Nội.
33. Lỗ Tấn (1996), *Sơ lược lịch sử tiểu thuyết Trung Quốc*, NXB Văn hóa, Hà Nội.
34. Trần Mạnh Tiên (2001), *Lý luận phê bình văn học Việt Nam đầu thế kỷ XX*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
35. Bùi Đức Tịnh (2002), *Những bước đầu của báo chí, truyện ngắn, tiểu thuyết và thơ mới*, NXB Thành phố Hồ Chí Minh.
36. Huỳnh Văn Tông (1962), *Lịch sử báo chí Việt Nam từ khởi thủy đến 1945*, NXB Trí Đăng, Sài Gòn.
37. Trần Thị Băng Thanh (2001), “Tình hình biên khảo văn học nửa đầu thế kỷ XX”, *Tạp chí Văn học* (10), Tr. 27 – 36
38. Lê Thanh (2002), *Nghiên cứu và phê bình văn học* (Lại Nguyên Ân sưu tầm và biên soạn), NXB Hội Nhà văn – Trung tâm văn hóa ngôn ngữ Đông Tây.
39. Trần Nho Thìn (2008), *Văn học trung đại Việt Nam dưới góc nhìn văn hóa*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
40. Lê Viết Thọ (1999), *Nam Phong tạp chí trong diễn trình văn hóa Việt Nam đầu thế kỷ XX*, Luận văn tốt nghiệp đại học báo chí, chuyên ngành báo viết, Mã số ngành 10.08.20, Phân viện Báo chí và Tuyên truyền, Hà Nội.

41. Bích Thu (2000), *Văn học và Báo chí – Từ một góc nhìn*, NXB Văn học, Hà Nội.
42. Trần Thị Trâm (1994), “Vai trò của báo chí trong sự phát triển văn học dân tộc đầu thế kỷ XX”, *Tạp chí Văn học* (6), Tr. 6 - 10
43. Viện văn học Việt Nam (2002), *Nhìn lại văn học Việt Nam thế kỷ XX*, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
44. *Về quan niệm văn chương cổ Việt Nam* (1985), NXB Giáo dục, Hà Nội.
45. Trần Ngọc Vương (1998), *Văn học Việt Nam dòng riêng giữa nguồn chung*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
46. Trần Ngọc Vương (chủ biên) (2010), *Giáo trình Văn học Việt Nam ba mươi năm đầu thế kỷ*, NXB ĐHQG Hà Nội.
47. Nguyễn Khắc Xuyên (1998), *Mục lục phân tích tạp chí Nam Phong*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội.